

TEKSTY ŹRÓDŁOWE

PERSPECTIVA

LEGNICKIE STUDIA TEOLOGICZNO-HISTORYCZNE

Rok XX 2021 nr 1 (38) s. 175-181

Ks. ADAM SZPOTAŃSKI*

DOLNOŚLĄZCY KSIĘŻA OCZAMI BEZPIEKI.
ROZPRACOWANIE AGENTURALNE
KS. PIOTRA MRÓWKI.
PREZENTACJA WYBRANYCH MATERIAŁÓW
Z ARCHIWUM INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

LOWER SILESIAN PRIESTS THROUGH
THE EYES OF THE SECURITY SERVICES.
SECRET AGENT'S WORK OF REV. PIOTR MRÓWKA.
PRESENTATION OF SELECTED MATERIALS FROM THE ARCHIVES
OF THE INSTITUTE OF NATIONAL REMEMBRANCE

Jednostka o sygnaturze archiwalnej IPN 024/5637 (dawna II – 85872) dotyczy agenturalnego rozpracowania ks. Piotra Mrówki – ówczesnego proboszcza parafii pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Bogatyni. Zgodnie z notatką archiwisty (13 października 2001) całość teczki stanowi 129 kolejno ponumerowanych, zszytych i zabezpieczonych kart. Należy jednak uznać, iż teczka jest niekompletna, brakuje w niej paru dokumentów. Notatka służbowa archiwisty dokonującego sprawdzenia zawartości i stanu jednostki z 12 czerwca 2002 r. wspomina, iż brakuje dokumentów z drugiego rozdziału, tj. kart 23-24. Nie ustalono, kto i w jakim celu je wyłączył. Zakres czasowy omawianych dokumentów dotyczy lat 1948-1956.

* Ks Adam Szpotański – Centrum Badania Historii „Solidarności” i Oporu Społecznego w PRL. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. ORCID 0000-0003-3861-2304.

Rozpracowanie agenturalne ks. Piotra Mrówki ps. „Czarny Kruk” prowadzone było przez funkcjonariuszy referatu V Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego¹ w Zgorzelcu we współpracy z innymi organami władzy komunistycznej na tym terenie. Od 1948 r. w całej Polsce można było dostrzec zdecydowane zaostrzenie konfliktu między władzami komunistycznymi a Kościołem katolickim. Ponieważ komuniści zdołali się już rozprawić z podziemiem antykomunistycznym, kolejnym naturalnym wrogiem, który stał na przeszkodzie budowania nowego ładu socjalistycznego, był oczywiście Kościół katolicki. Stąd też ataki na duchownych posiadających akowską przeszłość lub zajmujących się wychowaniem dzieci i młodzieży w szkołach oraz organizacjach młodzieżowych, jak chociażby Sodaliczka Mariańska czy ZHP².

Z uwagi na bogatą zawartość omawianej jednostki nie sposób zaprezentować wszystkich dokumentów. Wybrano więc cztery, które uznano za najbardziej charakterystyczne dla typowego rozpracowania agenturalnego, jakiemu podawani byli duchowni w wyżej wymienionym okresie. W jednostce tej znajdziemy m.in. następujące dokumenty:

- raporty dotyczące rozpracowania agenturalnego skierowane do Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) we Wrocławiu,
- plany agenturalnego rozpracowania w określonym czasie,
- schemat kontaktów z figurantem,
- donosy agenturalne,
- meldunki pozaagenturalne,
- spis agentury („Syrena”, „Ochotnik”, „Jastrząb”, „Głowacki – z donosów wynika, że w sprawę ks. Mrówki zaangażowanych było znacznie więcej agentów, niż podaje spis),
- charakterystyki rodziny i najbliższych współpracowników ks. Mrówki,
- korespondencja z innymi PUBP na temat figuranta,
- spis osób występujących w sprawie.

Większość dokumentów zostało napisanych za pomocą maszyny do pisania. Odręcznie zostały napisane meldunki pozaagenturalne oraz notatki służbowe.

¹ W dalszej części charakterystyki jako P. U. B. P.

² Por. J. ŻARYN. *Kościół w PRL*. Warszawa 2004 s. 19-21.

Dokument 1.

Zgorzelec, dnia 10.X.1948

Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
Zgorzelec
Ref. V-ty Sekcja V-ta
Zatwierdzam
Dnia - - - - - 1948 r.

Do
Naczelnika Wydziału V-go W. U. P. B.
we Wrocławiu

RAPORT
o wszczęciu agenturalnego rozpracowania

Melduję, że dnia 20.X.1948 r. przystąpiono do agenturalnego rozpracowania sprawy pod kryptonimem „Czarny Kruk”. Figurantem powyższej sprawy jest ks. Mrówka Piotr s. Antoniego i Jadwigi zd. Janczurów ur. dnia 6.I.1914 r. w Lencku, wykształcenie wyższe posiada doktorat filozofii, jezuita na teren powiatu zgorzeleckiego przybył z Krakowa, dnia 15.XII.1946 r., ww. jest byłym więźniem politycznym obozu koncentracyjnego. Na terenie parafii Bogatynia jest opiekunem Z. H. P. oraz katechetą szkolnym, kieruje całokształtem życia religijnego na terenie gminy Bogatynia. Ks. Mrówka Piotr w swojej działalności dał się poznać jako niebezpieczny i nieprzejednany wróg obecnego ustroju, który niejednokrotnie zmieniał ambonę kościelną na trybunę siania antypaństwowej propagandy – jak również obrzędy kościelne na które jest zapraszany służą mu do działalności w duchu wstecznym usiłując w ten sposób oddziaływać na szerokie rzesze ludności.

Niemniej ks. Mrówka Piotr jako opiekun młodzieży Z. H. P. swoją działalnością wzbudził nienawiść do młodzieżowych organizacji demokratycznych.

Podstawą do wszczęcia rozpracowania są następujące informacje:

Dnia 15/VII.1948 r. ref. Bornstein otrzymał od źródła informacji „Syrena” następujące doniesienia: Na kazaniu, które odbyło się w kościele w Bogatyni dnia 29/VI.1948 r. ks. Mrówka Piotr na temat listu papieskiego dobitnie powiedział, że nie należy wierzyć temu wszystkiemu co jest w gazetach. Papież najbardziej ukochał Naród polski i nie jest prawdą by kwestionował nasze granice na Odrze i Nysie. Wszystkie kraje mają – możliwość wysłania swoich biskupów ze sprawozdaniem do Rzymu tylko Polska nie może, wobec czego papież jest pozbawiony jakichkolwiek wiadomości z Kraju i opiera się tylko na tym co powiedzą mu inni, apelując do wiernych by wierzyli w Papieża i mieli do niego zaufanie a nie przywiązali wagi do tego co piszą gazety.

Źródło informacji „Felek” donosi, że w dniu 24/VIII.1948 r. wychowawczyni ob. Ćwik udała się z dziećmi do budynku młodzieżowego w Bogatyni, gdzie dzieci miały się przygotować do otwarcia Ośrodka Kulturalnego przez dokonanie dekoracji i robienie chorągiewek. Trzy dziewczynki swojej wychowawczyni oświadczyły, że do budynku nie udadzą się ponieważ ks. Mrówka Piotr, który jest zarazem opiekunem harcerzy zabronił tam wchodzić, gdzie są Z. W. M.-owcy, by się z nimi nie stykać, prócz tego jedna z dziewczynek Szulcówna dodała, iż ks. Mrówka zabronił harcerzom zapisywać się do „Czerwonego Harcerstwa”.

Źródło informacji „N.N.”, że dnia 13/IX.1948 r. zmarła żona sekr. Kom. Kopalnianego PPR³ tow. Słabego. Żona Słabego przed śmiercią wyraziła życzenie by ją pochować za pośrednictwem kościoła i przy udziale ks. katolickiego. Zgodnie z życzeniem ob. Słabej pogrzeb odbył się przy udziale ks. Mrówki, który bardzo zręcznie wykorzystał przygotowany już materiał. W swym przemówieniu na cmentarzu ks. Mrówka Piotr powiedział, że całe szczęście dla zmarłej, że wyraziła ona przed śmiercią życzenie ażeby pochować ją sposobem religijnym.

Jest dowodem nawet, że ci którzy za życia negują Boga i dążą do likwidacji kościoła katolickiego, religii i księży nawracają się w obliczu śmierci i pragną pojednać się z Bogiem. Jest to przestroga dla wielu przywódców dążących do likwidacji w Polsce kościoła i religii. W ideologicznej ofensywie jaką prowadzi kler i koła katolickie nie staramy się nawet bronić, ale poddajemy się jej i umacniamy się w tej ideologii⁴.

Ocena dotychczasowych materiałów w rozpracowaniu:

Oceniając dotychczasowe posiadane materiały stwierdzam, że figurant jako osoba duchowna nie tylko wykorzystuje kościół dla swojej reakcyjnej działalności antypaństwowej, usilnie wywiera wpływ i niechęć do obecnego ustroju, działając wśród młodzieży i wierzącej ludności sposobem destrukcyjnym.

Charakterystyka dotychczas użytej agentury:

- 1) Inform. ps. „Syrena” pracujący dotychczas po linii Sekcji I-szej otrzymał zadanie nawiązania stosunków przyjaznych z figurantem i bywania w jego otoczeniu. Dotychczas otrzymane materiały inform. „Syrena” były luźne i informowały z życia i działalności z zewnątrz figuranta.
- 2) Inform. ps. „Ochotnik” nowo zwerbowany dnia 6/X.48 r. na komprometariatach⁵ jak celowy ma możliwość stałego kontaktowania się i bywania w bezpośrednim otoczeniu ww. co da perspektywę sprawniejszego rozpracowania figuranta.

³ PPR – Polska Partia Robotnicza.

⁴ Ten akapit to zapewne część kazania ks. Mrówki ze wspomnianego pogrzebu.

⁵ Zapewne chodzi o zwerbowanie osoby złapanej w kompromitującej sytuacji i w ten sposób zmuszonej do współpracy z bezpieką.

Plan operacyjnych przedsięwzięć:

- 1) Ująć wszystkie osoby przechodzące przez agenturalne rozpracowanie i zarejestrowane w ref. III.
- 2) Na wszystkie osoby przechodzące przez agenturalne rozpracowanie wystosować pisma do kompletnych P. U. B. P. celem otrzymania opinii – charakterystyki.
- 3) Istniejącą agenturę nastawić na ujawnianie wrogiej działalności figuranta i jego środowiska i budować nową sieć agenturalną a następnie ukierunkować na ww.

Referent Ref. V-tego

/-/ Bornstein Harry, -

Dokument 2.

Zgorzelice dnia 20.X.48 r.

PLAN AGENTURALNEGO OPRACOWANIA

Za okres od dnia 20.X.48 r. do dnia 31.XII.48

1. Ustalić ponadto na głównego figuranta wszystkie poprzednie miejsca zamieszkania, by móc napisać do różnych P. U. B. P. celem sprawdzenia przeszłości i działalności, również jego rodziny.
2. Do wszystkich miejsc pracy na osoby ujęte w schemacie łączności napisać pisma przeprowadzenia wywiadu i stwierdzenia zabarwień politycznych tychże.
3. W dalszym ciągu typować, przepracowywać kandydatów do werbunku bezpośredniego otoczenia figuranta.

Ref. V-ego ref. P. U. B. P.

w Zgorzelcu

Dokument 3.

Źródło „Olga”

Przyjął: st. ref. ter. MH

Ścisłe Tajne
Bogatynia. 18.VI.1952 r.

Agenturalne doniesienie

Dotyczy obchodu święta bożego ciała.

W dniu 13.VI.1952 r. udałem się do kościoła na godz. 10. kazania nie sły-
szałem ponieważ przyszedłem za późno i nie mogłem się dostać do wnętrza,
nadmieniam, że w dniu tym odbyła się procesja wokół kościoła, gdzie również

były ołtarze, frekwencja była dość duża, w trakcie procesji ks. Mrówkę prowadziło dwóch osobników, jedną z nich był ob. Czciniski Stanisław pracownik BZPB Wydz. Zybtu, drugi zaś nie jest mi znany. W trakcie rozmowy z ob. Andrejewem Bogdanem pracownikiem BZPB oddział nr 2 nadmienił że pracownicy tego oddziału, gdzie dowiedzieli się o wstrzymaniu obchodu po ulicach nie byli ochotni do pracy.

„Olga”

Zadanie: Uczęszczać na każde kazanie do kościoła i notowanie wszelkie ujemne wypowiedzi ks. Mrówki związane z obecną sytuacją polityczną wewnątrz kraju, jak również sytuacją międzynarodową.

Informacja: Meldunek przedstawia dzień obchodu święta w dniu 14.VI.52 r. na terenie m. Bogatyni, oraz oburzenie i niechęć pracowników BZPB do pracy gdzie dowiedzieli się, że nie wolno urządzać procesji w mieście tylko obok kościoła.

Przedsięwzięcie: Zebrać bliższe dane o działalności Czciniego St, przy pomocy inf. „Olga” i „Piotr” oraz jego bliższe stosunki łączące z ks. Mrówką.

Dokument 4.

„Meldunek pozaagenturalny”

Bogatynia, dnia 24/VI.49 r.

Melduje, iż dnia 24/VI będąc na kazaniu wygłoszonym przez ks. Mrówkę w miejscowym kościele, stwierdziłem iż kazanie to było odczytem listu pasterskiego duchowieństwa polskiego. W liście tym zapamiętałem pewne fragmenty sprzeczne z obecnym ustrojem demokracji ludowej w Polsce. List ten zawierał kilkanaście stron maszynopisu składał się z pięciu rozdziałów, a to: 1) Stosunki między Państwem a kościołem, 2) Kościół a szkoła, 3) Kościół a młodzież, dalszych dwóch nie pamiętam. Fragmenty, które ks. m.in. odczytał.

Musimy stać twardo chrześcijanie i katolicy i wytrwać do ostateczności, gdy są dzisiaj tacy nie tak jak dawniej przed latami przywiązani do kościoła i wiary, że starają się zastrzec wiarę naszą starają się łamać krzyże i podjudzać przeciwko kościołowi, to więc znosimy w wytrwałości i zachowujemy wobec nich spokój. Z kolei zaznaczył, że duchowieństwo jest dziś zmuszone być dalej od polityki jak dawniej i nie może nauczać sprawiedliwości bożej i moralnej, gdyż istnieją u nas pewne sekty, a za którą macie iść to odpowiedzcie sami na to pytanie.

Musimy do tego dążyć ażeby szkoły nie zostały uspołecznione żeby w nich istniało to wychowanie moralne, że stworzą kościół dla przyszłych pokoleń chrześcijańskich, że takie wychowanie jak „Służba Polsce” nie daje nic dobrego dla państwa i kościoła. Dziś w szpitalach i kościołach likwiduje się posługi składające się z braci i siostr zakonnych i uważa się to za nie aktualne, ale to wszystko jest

niesprawiedliwe wobec kościoła i Boga. Młodzież wiejska i miejska nie powinna być stanowczo dopuszczana na wrogie kościołowi czy sprzeczne z kościołem zebrania czy wiece, nie dopuszczać by młodzież śpiewała wrogie wobec kościoła czy wiary piosenki czy wiersze. Nie powinny się dawać młodzieży żadnych pism do czytania sprzecznych z prawdą kościoła czy wiary. Te wszystkie rzeczy, które ks. nadmieniał są i były bardzo niesprawiedliwe wobec kościoła i Boga, tak się wyraził. To jest wszystko co zapamiętałem.

Nadmieniam jeszcze, że zaznaczył, że pewna część duchowieństwa została oderwana od ołtarza, ale nie możemy w pełni wierzyć dlaczego, byśmy nie wysłuchali ani oskarżycieli ani oskarżonych.

Wyżej wymienione dane stwierdzam własnoręcznym podpisem

[podpis]

* * *

Ks. Piotr Mrówka, jak wielu innych duchownych tego okresu, był poddawany rozległemu i wnikliwemu rozpracowaniu agenturalnemu. Pełna i naukowa analiza tych dokumentów wymaga odrębnego i szerokiego opracowania. Celem powyższego tekstu nie była charakterystyka osoby ks. Mrówki czy też dokonanie oceny jego zachowań, a jedynie ukazanie elementu procesu rozpracowania agenturalnego.

